

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ XVII–XVIII ст.

Загальна інформація

Компонент освітньо-професійної програми	Нормативний
Кількість кредитів ECTS	3,5
Мова навчання	Українська
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	В9 Історія та археологія
Освітньо-професійна програма	Історія та археологія

Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Історія країн Центрально-Східної Європи XVII–XVIII ст.» є формування у здобувачів вищої освіти фахових компетентностей, пов'язаних із розумінням сутності визначальних процесів в історії країн Центрально-Східної Європи та застосуванням їх під час професійної діяльності.

Передумови вивчення дисципліни

Для результативного опанування знаннями, вміннями, навичками при вивченні даної дисципліни здобувач вищої освіти повинен мати базові знання з таких дисциплін: «Історія країн Центрально-Східної Європи доби середньовіччя та раннього нового часу», «Нова історія країн Європи та Америки XVII–XVIII ст.», «Історія України доби Гетьманщини».

Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- ✓ особливості входження та перебування народів Балкан у складі Габсбурзької монархії;
- ✓ умови проживання балканських народів у межах Османської імперії;
- ✓ ключові віхи історії Речі Посполитої періоду «шляхетської демократії» та «магнатської олігархії»;
- ✓ становище чеських і словацьких земель під зверхністю Австрійської Корони.

вміти:

- ✓ визначати особливості наукового дослідження історії країн Центрально-Східної Європи у XVII–XVIII ст.;
- ✓ працювати з історичними картами та джерелами з історії країн Центрально-Східної Європи у XVII–XVIII ст.;
- ✓ характеризувати головні етапи розвитку держав Центрально-Східної Європи в означений час;
- ✓ досліджувати соціально-економічне та культурно-духовне життя народів Центрально-Східної Європи упродовж XVII–XVIII ст.

Зміст дисципліни

Змістовий модуль 1. Балканські народи під зверхністю Порти та Австрійської імперії (XVII–XVIII ст.).

Тема 1–3. Народності Балкан у складі Габсбурзької монархії.

Володарювання Порти та Австрійської імперії: порівняльний аспект.

Спосіб розширення володінь. Географічне розташування. Баланс влади між центром і периферією. Взаємини держави і церкви. Становище християн. Статус селянства. Мета, сутність і наслідки реформувань. Зовнішні відмінності: місто забудова, санітарно-гігієнічний аспект, корумпованість управлінців, стиль життя.

Політичне та соціально-економічне становище:

а) Угорщини, Хорватії, Славонії – битва під Мохачем та її наслідки для означених теренів. Особливості адміністративного та політичного устрою угорських земель. Шатмарський мир і Прагматична санкція як законодавчий спосіб збереження угорської автономії. Повстання під проводом Ференца Ракоці: причини, хід, наслідки. Реформування Марії-Терезії та Йосифа II в Угорщині.

Розмежування кордонів між Австрійською та Османською імперіями. Специфіка управління Цивільною Хорватією та Цивільною Славонією. Становище населення. Урбаріуми 1762, 1780 рр.

б) Прикордонного Округу – отримання автономії. Хартія 1630 р. Територіальна і політична системи. Етнічний та конфесійний склад граничар. Права та обов'язки граничар, воєвод, кнезів. Реформування у Прикордонному Окрузі.

в) Трансільванії, Банату – політична система, етнічна і конфесійна характеристика мешканців Трансільванії. Панування трьох націй і чотирьох релігій. Становище православних румун. Церковна унія: причини, сутність, наслідки. Ідея румунської національної рівності. Іоан Клаїн.

Становище селян. Повстання Клошки, Горія і Крішана. Реформи Йосифа II у Трансільванії.

Входження Банату до складу Габсбурзької корони. Специфіка управління. Колонізація території. Становище селянства (кріпаки та орендарі). Прагнення угорців приєднати Банат.

Серби під владою Габсбургів. Переселення сербів в австрійські володіння. Права православних сербів. Автономність місцевого управління. Церковна

свобода. Сремські Карловці як релігійний та освітній центр. Становище сербів-селян, солдатів-селян прикордонних територій, ремісників, крамарів. Обмежувальні заходи стосовно проживання у міських громадах.

Участь Австрійської імперії у війнах проти Наполеона. Взаємини Австрії та Франції упродовж XVII ст. Рефлексії Французької революції. Заходи посилення внутрішнього контролю, згорання епохи «освіченого абсолютизму». Участь Австрії у перших двох антинаполеонівських коаліціях, наслідки. Втрата контролю над бельгійським теренами. Іллірійські провінції.

Тема 4–6. Балканські християни під владою Османської імперії.

Еволюція політичної системи в Османській імперії. Становище церкви. Територія вірних. Територія війни. Політична система. Права та обов'язки султана. Соціальна драбина. Принципи рабського рекрутування (куль). Фіксованість соціального стану. «Коло справедливості». Кризові явища в Османській імперії у XVIII ст.

Трансформування статусу Константинопольського патріарха, його права та зобов'язання. Симонія та її наслідки. Роль православної церкви в умовах османського панування.

Особливості соціально-економічного розвитку поневолених народів. Адміністративний устрій. Формування місцевого самоврядування та його повноваження. Православний мілет – сутність, особливості.

Розвиток сільського господарства. Форми землеволодіння та землекористування, види ренти. Категорії селянства, умови їхнього проживання. Етнічний та соціальний склад міст. Ремісничче виробництво. Розвиток торгівлі.

Становище грецького населення: розселення, господарювання, соціальний статус, система місцевого врядування. Геополітичні інтереси Венеції та Росії стосовно Греції. Фанаріоти.

Албанське населення. Причини масової ісламізації, її наслідки. Тоски і гхеги. Регіональна автономія земель. Міжкланові конфлікти.

Становище чорногорського населення. Цетин'є як політичний і релігійний центр. Сфера впливу Венеції, Австрії та Росії.

Боснія і Герцеговина. Управління, соціальна структура, конфесійна палітра.

Сербське населення. Місцеве самоврядування. Соціально-економічний розвиток. Роль православної церкви. Участь у війнах європейських країн проти Порти. Переселення сербів на територію Австрійської імперії.

Специфіка автономних регіонів (Дубровнік, Молдавія, Валахія). Статус, адміністративно-територіальний устрій, система управління автономними регіонами. Реформи Константина Маврокордата. Наслідки війн Австрії та Росії проти Османської імперії для Дунайських князівств.

Військова реформа в Османській імперії. Причини, сутність наслідки. Вплив наполеонівських війн. Втрата територій.

Змістовий модуль 2. Політична та соціально-економічна історія польських, чеських і словацьких земель упродовж XVII–XVIII ст.

Тема 1–3. Річ Посполита – держава шляхетських вольностей.

Річ Посполита у XVII – першій половині XVIII ст. Ідеологія сарматизму.

Річ Посполита на міжнародній арені: історіографічна характеристика проблеми. Участь у Північній війні. Занепад політичного авторитету.

Основні віхи внутрішньополітичного розвитку Речі Посполитої у другій половині XVII – першій половині XVIII ст. Еволюція державного ладу. Політичні процеси в країні. Перетворення шляхетської республіки на магнатську олігархію. Зменшення значення парламенту і збільшення ролі сеймиків у вирішенні соціально-політичних питань. Політичне протистояння прихильників Августа II та Станіслава Лещинського. «Німий сейм».

Негативні наслідки «золотої шляхетської вільності», падіння міжнародного впливу Речі Посполитої. Підписання Росією, Пруссією й Австрією трактату «трьох чорних орлів». Прихід до влади Августа III Саксонського. Наслідки війни за «польську спадщину».

Причини господарської кризи другої половини XVII – початку XVIII ст. Сільське господарство. Структурна перебудова землеволодіння: фільварки і латифундії. Криза ремісничого виробництва. Проблеми в розвитку фінансової системи, специфіка торгівельної кон'юнктури.

Сарматизм: передумови й причини появи. Сутність сарматизму. Прояви сарматської ідеології у різних царинах: одяг, стиль життя, література, архітектура, живопис. Наслідки поширення сарматизму.

Польща в другій половині XVIII ст. Втрата незалежності. Економічна стабілізація середини XVIII ст. Піднесення економічного розвитку: розвиток ремісничо-промислового виробництва, торгівлі. Суперечливість господарських процесів у сільському господарстві.

Внутрішньополітичні процеси. Спроби державних реформ 1760-х років: упорядкування процедури проведення сеймів, обмеження практики «liberum veto», військова, фінансова, судова реформи, введення «генерального мита» та розширення прав місцевого самоврядування.

Передумови перетворення Речі Посполитої з суб'єкта на об'єкт міжнародної політики. Протистояння Росії та Барської конфедерації. Перший поділ Речі Посполитої. Укладення угоди в Петербурзі 1772 р. Перемир'я між королем і частиною Барської конфедерації. Створення Постійної ради. Діяльність Великого сейму 1788–1792 рр. Політична публіцистика Г. Коллонтая, С. Сташица, Ф. Єгерського, С. Малаховського. Гурток «Коллонтаївська кузня». Прийняття Конституції 3 травня 1791 р.: зміст урядового документу, його значення.

Створення магнатсько-шляхетською опозицією Торговицької конфедерації. Другий поділ Речі Посполитої. Останній польський Гродненський сейм.

Повстання під проводом Т. Косцюшка: причини і хід подій. Полонезький універсал 7 травня 1794 р. Контрнаступ російсько-пруських військ. Поразка

повстання. Третій поділ Речі Посполитої. Окупаційний режим, соціально-економічне та національне гноблення на польських теренах.

Тема 4. Чеські та словацькі землі у складі Австрійської імперії.

Становище чеського і словацького народу протягом XVII – першої половини XVIII ст. Наслідки Тридцятилітньої війни для чеських земель. Вестфальський мирний договір. Поширення загальноімперської організація на Чеське королівство – «Реадмісія Чеської корони». Чеські та словацькі суспільні стани: взаємодія з австрійською й угорською феодальними верхівками. Територія Чехії та Словаччини як арена європейської геополітики.

Спроби створення централізованої системи управління в австрійських володіннях у першій половині XVIII ст. Прийняття «Прагматичної санкції» 1713 р. Національно-визвольний рух в Угорщині, Трансильванії та Словаччині під проводом Ференца II Ракоці. Етноконфесійна політика австрійських урядів. Процес втрати етнічної свідомості чеським і словацьким народами.

Волькостатек (фольварк). Становище селян. Антифеодальна боротьба. Становище міст. Політика меркантилізму Габсбурзької монархії. Розвиток промислового підприємництва. Заснування Віденського банку. Обмеження діяльності цехів, створення мануфактур.

Національні відносини: міжконфесійні процеси, етнокультурний взаємовплив. Вдосконалення церковного управління – поява нових єпископств.

Чеські та словацькі землі часів «освіченого абсолютизму (деспотизму)». Правління Марії Терезії та Йосипа II: історіографія питання. Військова, податкова, адміністративна реформи. Переведення органів центрального управління землями з Праги до Відня. Зміни у фінансовій та митній галузях. Розвиток законодавства: «урбарій» 1767 р., закони про податок і спадщину; панщинні патенти для Чехії і Моравії (1775 р.), Патент 1785 р. про звільнення селян від особистої кріпосної залежності; кримінальний кодекс; Шкільний статут; Патенти «про підданих» та «про віротерпимість» 1781 р.; основні директивні правила. Значення реформ.

Специфіка економічних процесів у Чехії і Словаччині: промислове виробництво, підприємницька діяльність, сільськогосподарське виробництво, фінансова й торговельна діяльність.

Форми та методи навчання

Форми та методи навчання – у процесі проведення навчальних занять (лекційних і практичних) передбачено застосовувати такі методи:

- проблемний;
- проблемно-пошуковий;
- дослідницький;
- інтерактивні методи навчання.

Контроль навчальних досягнень

Форми та методи оцінювання:

Поточний контроль – усне і письмове опитування; індивідуальні завдання; реферати; презентації виконаних завдань; написання есе.

Підсумковий контроль – іспит.

Критерії оцінювання навчальних досягнень:

а) робота на лекційному занятті	до 2 балів;
б) робота на практичному занятті	до 5 балів;
в) самостійна робота	до 15 балів;
г) іспит	до 25 балів

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями:

5 балів – здобувач вищої освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал, має глибокі та міцні знання, упевнено ними оперує, робить узагальнення, розуміється на історіографічній оцінці досліджуваної проблеми; 4 бали – відповідь містить незначні неточності; 3–1 бал – здобувач вищої освіти поверхово відтворює засвоєний матеріал, виступаючи, допускає суттєві неточності, не здатний відповісти на додаткові запитання.

Орієнтовний розподіл балів за видами робіт:

- 40 % – робота на практичних заняттях;
- 20 % – робота на лекціях;
- 15 % – самостійна робота;
- 25 % – іспит.

Політика курсу

Учасники освітнього процесу керуються нормативними документами та відповідними Положеннями, затвердженими в НУЧК.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи (презентації, есе, реферати тощо), які виконуються із порушенням встановлених викладачем термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75 % від максимально можливої кількості балів за даний вид діяльності). Перескладання пропущених занять або завдань самостійної роботи відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний, працевлаштування тощо). Відвідування аудиторних занять є бажаним. Теми пропущених занять здобувач вищої освіти опрацьовує самостійно.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувачі керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка» (Інтернет-ресурс:

<https://drive.google.com/file/d/1LBczFimbiTyDU90wxxRhwJaHojnGgZ8x/view>). У процесі навчання вимагається: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного і підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); вказання посилань на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела матеріалів. Забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Здобувач вищої освіти має право:

- безперешкодно висловлювати власну точку зору у письмовій чи усній формі за умови достовірної наукової аргументації;
- ініціювати дискусії та виносити на загальне обговорення контроверсійні оцінки обговорюваних проблем;
- ставити запитання до доповідачів на семінарських заняттях, доповнювати й уточнювати їхні відповіді;
- пропонувати власні варіації виконання самостійної роботи;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Здобувач вищої освіти зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу (у разі відсутності через хворобу або поважну причину – надати підтверджувальну довідку);
- не запізнюватися, мати належний зовнішній вигляд; під час занять не користуватися мобільним телефоном;
- старанно готуватися до семінарів; відпрацьовувати пропущені практичні заняття у визначений викладачем час;
- старости груп повинні контролювати своєчасне забезпечення семінарського заняття засобами для презентації (при потребі).
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Матеріально-технічне забезпечення

Для організації освітнього процесу використовується комп'ютерна техніка, мультимедійні проектори та методичні матеріали.

Інформаційні джерела

1. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.
2. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації. Київ: «Дух і літера», 2000.
3. Дейвіс Н. Боже ігрище. Історія Польщі. Київ: Видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ». 2008.
4. Дильонгова Г. Історія Польщі. 1795–1990. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 242 с.
5. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Наук. ред. Л. Зашкільняк. Львівський національний університет імені Івана Франка; Інститут історичних досліджень; Центр історичної полоністики. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002. 752 с.

6. Зінько Ю., Калитко С., Кравчук О., Поп І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 464 с.
7. Історія Центрально-Східної Європи / за ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
8. Кріль М. Історія Словаччини. Львів, 2006.
9. Хижняк І. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648–1918): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І. А. Хижняк. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 224 с.

Інформація про викладача

Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Шара Любов Миколаївна	
Науковий ступінь, вчене звання, посада	Кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин.	
Комунікація	Е-mail: ljuba_che@ukr.net Телефон: +38-099-52-57-558	
Посилання на дисципліну в системах дистанційного навчання	Платформа https://moodle.chnpu.edu.ua/course/view.php?id=2503 Конференція Zoom: https://us05web.zoom.us/j/2229757009?pwd=dW1SdlF3SlovajJyeHRTNGkwMXFOQT09 Ідентифікатор конференції: 222 975 7009. Код доступу: 1frdFG	Moodle:
Консультації	Вівторок 11.30–12.30 (304 кабінет, з можливістю дистанційної роботи на платформах Moodle, ZOOM, Google Classroom, Google Meet).	